

УДК 342.9

КОНДРАТЬЄВ А.Ю.

**ЕФЕКТИВНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ НОРМИ:  
АНАЛІЗ ЕТИМОЛОГІЇ КАТЕГОРІЇ ТА СПІВВІДНОШЕННЯ  
З ІНШИМИ СУМІЖНИМИ ПОНЯТТЯМИ**

У статті на підставі узагальненого аналізу наукових, публіцистичних та енциклопедичних джерел визначається етимологія слова «ефективність» та встановлюється його співвідношення з іншими суміжними поняттями, зокрема такими, як: істинність, оптимальність, дієвість, раціональність. Установлено, що істинність і ефективність норми адміністративного права є окремими властивостями правової норми. Водночас ефективність є другорядною властивістю щодо істинності, оскільки саме остання лежить в основі ефективності правової норми, а не навпаки. У свою чергу, дієва норма права – це норма, яка має відносно високий ступінь застосування, ефективність якої не залежить від частоти її застосування суб'єктами права, а визначається за допомогою відповідних критеріїв.

Наголошено на тому, що оптимальність є окремим критерієм ефективності норми адміністративного права, а раціональність, у широкому значенні цього слова, є окремою характеристикою правової норми, яка, на відміну від ефективності, має інші критерії. У вузькому розумінні раціональність може розглядатись і як окремий критерій ефективності норми права (раціональне співвідношення мети та результатів правового регулювання тощо).

***Ключові слова:** норма адміністративного права, дієвість, істинність ефективність, раціональність, оптимальність.*

В статье на основании обобщенного анализа научных, публицистических и энциклопедических источников определяется этимология слова «эффективность» и устанавливается его соотношение с другими смежными понятиями, в частности, такими, как: истинность, оптимальность, действенность, рациональность. Установлено, что истинность и эффективность нормы административного права являются отдельными свойствами правовой нормы. При этом эффективность является второстепенным свойством относительно истинности, так как последняя лежит в основе эффективности правовой нормы, а не наоборот. В свою очередь, эффективна та норма права, которая имеет относительно высокую степень применения, эффективность которой не зависит от частоты ее применения субъектами права, а определяется с помощью соответствующих критериев.

Отмечено, что оптимальность является отдельным критерием эффективности нормы административного права, а рациональность, в широком смысле этого слова, является отдельной характеристикой правовой нормы, которая, в отличие от эффективности, имеет иные критерии. В узком смысле рациональность может рассматриваться и как отдельный критерий эффективности нормы права (рациональное соотношение цели и результатов правового регулирования и т. д.).

***Ключевые слова:** норма административного права, действенность, истинность эффективность, рациональность, оптимальность.*

In the article, on the basis of a generalized analysis of scientific, journalistic and encyclopedic sources, the etymology of the word “effectiveness” is determined and its relationship with other related concepts, in particular, such as truth, optimality, efficiency, rationality is established. It is established that the truth and effectiveness of the norm of

administrative law are separate properties of the legal norm. At the same time, efficiency is a minor property regarding truth, since the latter lies at the heart of the effectiveness of the legal norm, and not vice versa. In turn, the rule of law is effective, which has a relatively high degree of application, the effectiveness of which does not depend on the frequency of its use by legal entities, but is determined using appropriate evaluation criteria.

It is noted that optimality is a kind of a separate criterion of the effectiveness of the norm of administrative law, and rationality, in the broad sense of the word, is a separate characteristic of the legal norm, which, unlike efficiency, has other evaluation criteria. At the same time, in the narrow sense, rationality can also be viewed as a separate criterion of the effectiveness of a rule of law (rational balance of purpose and results of legal regulation, etc.).

**Key words:** *rule of administrative law, effectiveness, truthfulness efficiency, rationality, optimality.*

Право як соціокультурна діяльність влітається в процеси соціального буття, перетворює, організовує і стабілізує суспільні процеси. Воно як активний соціокультурний регулятор і необхідний продукт соціуму «органічно вплетено в тканину соціальної матерії, є суттєвою онтологічною характеристикою суспільного буття» [1, с. 18]. Одним із найбільш складних та дискусійних питань про право як соціальний регулятор, безумовно, є проблематика визначення рівня дієвості його норм, аналіз здатності останніх не просто впливати на суспільні відносини та поведінку їх суб'єктів, а досягати потрібного та соціально необхідного ефекту. Адресатом або «вигодонабувачем» такого ефекту завжди має бути суспільство загалом або окремих індивід, який за допомогою норми права досягає необхідного для нього результату. Н. Оніщенко в цьому контексті слушно підкреслює, що право має бути пов'язано із глибинними потребами й інтересами людей щодо впорядкування громадського і приватного життя. Саме право повинно містити гарантії прав і свобод особистості, гуманізм, соціальну справедливість, історичний колорит і стабільність суспільних інтересів [2, с. 22]. Проте, на жаль, це правило часом спотворюється руйнівною силою механізмів антидемократичного режиму, внаслідок чого право фактично «працює» суто на користь інтересів держави, а рівень ефективності правових норм визначається на підставі можливості задоволення чи незадоволення потреб держави конкретною нормою права або правом загалом. Суспільні ж інтереси в такому разі або відходять на другий план, або їх розуміння підлаштовується під розуміння державних інтересів, чи навіть взагалі свідомо ототожнюється з останніми. У цьому аспекті надзвичайно влучно висловлюється С. Пунченко про те, що поміж, так би мовити, «неприродних» форм трансформації соціального призначення права (тобто тих, що свідомо встановлюються в умовах тоталітарного режиму) між нормами і соціальними інтересами нерідкі розбіжності. Вчений, як і ми, вважає, що норма повинна відповідати інтересам суспільства, його різних класів і основних соціальних груп; тільки тоді вона відповідає своєму призначенню, але водночас, якщо з соціальною нормою не погоджуються конкретні малі групи або індивіди, то саме це не є доказом її соціальної деформованості [3, с. 30].

Інакше кажучи, сприйняття так званого соціального ефекту права та його норм, а точніше, уявлення про відповідний бажаний стан, зазвичай залежить від соціально-економічних та політичних умов, які фактично й визначають загальний вектор розуміння ефективності права та правових норм. З іншого боку, справедливим буде зазначити, що питання визначення ефективності (чи зворотного щодо нього поняття – «неефективності», «антиефективності») права залежить і від суто наукових умов, а саме від обраного підходу до формулювання ефективності права та його критеріїв, на чому й буде наголошено трохи згодом.

Варто зазначити, що ця теза стосується не тільки аналізу праксеологічних аспектів права загалом та правових явищ зокрема, але й інших соціальних регуляторів, підходи до визначення дієвості яких певною мірою залежать від політичних та соціальних умов існування конкретної держави<sup>1</sup>. Загалом, цю категорію як певну якість або ж характеристику можна прив'язати до

<sup>1</sup> Наприклад, на визначення рівня ефективності (або його сприйняття) моральних або ж релігійних норм впливає світськість держави, тобто рівень свободи людини від релігійних настанов. Наприклад, заборона абортів є світським рішенням, якщо це обґрунтовується медико-біологічною доцільністю, а не релігійними передумовами. Як відомо, у світській державі кожна людина має право розраховувати на те, що вона зможе жити, не звертаючись до релігійних інститутів. Наприклад, укладення шлюбів і здійснення правосуддя є в ній прерогативою держави. У світській державі послідовники всіх релігій є рівними перед законом, що дозволяє зробити висновок про те, що більшість мусульманських країн не відповідають так званим критеріям світськості.

будь-якого процесу або діяльності певних суб'єктів (ефективність економіки, використання електроенергії, адміністрування податків та зборів, системи працевлаштування випускників закладів вищої освіти, лікування, праці, технологій тощо). Її конкретний зміст та критерії здебільшого і залежать від того, який об'єкт досліджується з погляду його ефективності, рівня ефективності його діяльності та функціонування.

Так, наприклад, у сфері економіки абсолютна ефективність означає економічну ефективність, що оцінюється співвідношенням отриманого ефекту та всієї суми витрат, алокаційна ефективність – виробництво продукту раціональної або заданої структури через використання ефективної комбінації ресурсів [4, с. 358]. Ефективне використання оборотних коштів означає таке їх функціонування, під час якого забезпечується стійкий стан фінансових ресурсів та досягаються найвищі результати діяльності за найменших витратах підприємства [5, с. 27].

Ефективність праці – це соціально-економічна категорія, яка визначає рівень досягнення певної цілі, співвіднесений із рівнем раціональності витрачання використаних ресурсів. Співвідношення між результативністю праці та величиною витрат (зокрема, ступенем раціонального використання ресурсів), що виражається в досягненні максимального ефекту за мінімальних витрат. Між витратами праці на створення одиниці продукції й ефективністю праці є обернено пропорційна залежність [6, с. 134].

У сфері техніки та виробництва зазначена категорія, хоча і має свою специфіку, однак також окреслюється за допомогою співвідношення витрат та результату застосування певного засобу чи механізму. Зокрема, ефективність техніки – відношення результату її функціонування до витрат праці на створення і застосування техніки. Обидві категорії – ефективність техніки і продуктивність суспільної праці – показують результативність витрат виробництва [7]. У свою чергу, ефективність технологічна означає: 1) ступінь віддачі виробництва, машин, апаратів; 2) властивість певного процесу, яка зумовлена його якістю та кількістю засобів, що задіяні в процесі, а також конкретною ситуацією; ефективність уможлиблює виконання певної задачі; характеризується певним співвідношенням між отримуваним сумарним ефектом та сумарними витратами на створення і використання засобів, що задіяні в процесі, його організацію та здійснення; 3) відносний ефект, результативність процесу, операції, проекту, що визначається як відношення результату до затрат, які зумовили його одержання [8, с. 234]. Ефективність виробництва – це показник діяльності виробництва з розподілу й перероблення ресурсів із метою виробництва товарів. Її можна вимірити через коефіцієнт – відношення результатів на виході до ресурсів на вході чи через обсяги випуску продукції, її номенклатури [9, с. 28].

У медицині ж зазвичай ведуть мову про ефективність вакцинації або лікування тієї чи іншої хвороби певним способом чи медикаментами. Так, наприклад, ефективність лікування безпліддя методами допоміжної репродуктивної технології (далі – ДРТ) зазвичай розуміють як частоту настання вагітності, виражену у відсотках [10]. У свою чергу, ефективність вакцини – це її здатність захистити людину від захворювання, проти якого вона вводиться [11]. Інакше кажучи, абсолютно праві ті дослідники, які стверджують, що на сучасному етапі розвитку суспільства термін «ефективність» універсальний, оскільки його застосовують у всіх сферах людської діяльності [12, с. 137]; поняття «ефективність» є узагальненим вираженням проблеми раціональних способів досягнення мети [13, с. 283].

У глумачних енциклопедичних словниках слово «ефективність» (від лат. *effectus* – «виконання, дія») розкривається як характеристика якого-небудь об'єкта (пристрою, процесу, заходу, виду діяльності), що відображає його суспільну користь, продуктивність та інші позитивні якості; у системах оброблення інформації – швидкість оброблення одиниці інформації, питомі витрати на оброблення одиниці інформації; а слово «ефективний» – як такий, що приводить до потрібних результатів, наслідків, дає найбільший ефект; який викликає ефект (напр. ефективна доза опромінення) [4, с. 358].

У філософії ефективність розуміється як здатність діючої причини зробити певний ефект. У філософському аспекті ефективність характеризує цілеспрямовані дії; відзначається зв'язок ефективності зі свідомою діяльністю людей, підкреслюється, що ефективність являє собою ступінь близькості до дійсності «другого роду», що здійснюється людиною; ефективність є мірою можливості, але не будь-якої, а тієї, яка виражає мету людини, реалізує її ідею, тобто ефективність – міра можливості з погляду її близькості до найбільш доцільного, необхідного (потрібного) людині результату [14, с. 45–47].

Для повного з'ясування змісту категорії «ефективність» також бажаним є з'ясування змісту суміжних із нею понять та категорій, як-от: «істинність» (зокрема, в аспекті норм права),

«оптимальність», «дієвість», «раціональність», «цінність», «результативність» тощо. Розглянемо співвідношення між вказаними категоріями на прикладі окремих із наведених слів.

Істина – філософська гносеологічна характеристика мислення в його ставленні до свого предмета. Думка називається істинною (або істиною), якщо вона відповідає предмету [15, с. 134]. Значене слово має різне значення залежно від сфери його застосування. Так, наприклад, у логіці для якої значення істинності суджень і умовиводів є одним із переважних предметів вивчення, істинність означає відповідність міркувань об'єктивній дійсності. Істинним буде такий умовивід, в якому, по-перше, посилки і висновок відповідають предметам, явищам об'єктивного світу, і, по-друге, посилки і висновок зв'язуються за правилами і законами логіки [16, с. 471]. У розділах науки (фізики, хімії, історії, соціології та ін.) категорія істини має двоїсту характеристику. З одного боку, істина є в традиційному розумінні метою наукового пізнання, а з іншого – це самостійна цінність, що забезпечує принципову можливість наукового знання збігатися з об'єктивною реальністю, як мінімум бути комплексом базових рішень теоретичних і практичних завдань [17]. Варто зазначити, що істинність як категорія, безумовно, оціночна залежить від підходу дослідника як до предмета, чия істинність встановлюється, так і до критеріїв істинності, які обрав автор критеріїв<sup>2</sup>.

В аспекті співвідношення цих двох категорій В. Баранов слушно зазначає, що істинність є визначальною первинною властивістю щодо ефективності правової норми. Істинність, на думку вченого, передбачає з'ясування того, наскільки зміст юридичної норми відповідає потребам прогресивного суспільного розвитку, наскільки точно вона виражає суспільні відносини, загальнолюдські, національні, особисті інтереси, а ефективність правової норми, у свою чергу, дає можливість встановити ступінь виконання правовою нормою свого призначення, результат її дії. У розумінні В. Баранова, з яким загалом можна погодитися, ефективність правової норми є одним з «індикаторів» ступеня істинності норми права [13, с. 288]. Інакше кажучи, істинність лежить в основі ефективності правової норми, бо від повноти і точності відображення в юридичній нормі матеріальних і духовних умов життя суспільства, розумних потреб та інтересів громадян безпосередньо залежить ступінь її ефективності. Чим адекватніше, гармонійніше відбивається в нормах права поєднання громадських і особистих інтересів, реальні, політичні, економічні та духовні умови, процеси розвитку суспільства, тим вище ефективність правової норми. І навпаки, якщо правова норма відірвана від життя, заснована на голому суб'єктивному задумі, вона в одних випадках виявиться малоєфективною, в інших – взагалі не буде дотримуватися [13, с. 288–289].

В. Баранов підкреслює, що істинна норма права може бути як ефективною, так і неефективною. Наприклад, навряд чи можна говорити про ефективність навіть беззаперечно істинної норми, якщо уповноважена особа реалізує її недостатньо активно або взагалі не застосовує [13, с. 289–290]. Інакше кажучи, ідеться про рівень правосвідомості суб'єкта-правозастосовувача, його професійну компетентність та інші якості, що впливають на рівень виконання ним своєї практичної функції. Можна припустити, що істинність і ефективність правової норми (зокрема, адміністративно-правової) є окремими властивостями правової норми. Водночас ефективність є другорядною властивістю щодо істинності, бо саме остання лежить в основі ефективності правової норми, а не навпаки<sup>3</sup>.

Досить часто ефективність співвідноситься з таким поняттям, як «раціональність». Раціональність – абстрактний іменник до слова «раціональний», який означає: те, що ґрунтується на вимогах розуму, логіки; розумний; сумірний з одиницею або частиною одиниці (у математиці) [4, с. 1203]. Поняття раціональності багатозначне, саме тому, як і щодо тлумачення категорії «істинність», його значення залежить від предмета. Так, можна говорити про наукову раціональ-

<sup>2</sup> Наприклад, сьогодні до відомих теорій, які пропонують різні підходи до розуміння цієї категорії, можна віднести такі: авторитарну теорію, яка виходить з факту довіри до авторитетного джерела, який є гарантом істинності того чи іншого висловлювання; когерентну теорію, яка зазначає зв'язаність і несуперечність між основними критеріями істини; конвенціональну теорію, яка визначає істину як результат угоди; прагматичну концепцію, яка виходить із практичної значущості одержуваного в процесі пізнання результату [18].

<sup>3</sup> Наприклад, сьогодні до відомих теорій, які пропонують різні підходи до розуміння цієї категорії, можна віднести такі: авторитарну теорію, яка виходить з факту довіри до авторитетного джерела, який є гарантом істинності того чи іншого висловлювання; когерентну теорію, яка зазначає зв'язаність і несуперечність між основними критеріями істини; конвенціональну теорію, яка визначає істину як результат угоди; прагматичну концепцію, яка виходить із практичної значущості одержуваного в процесі пізнання результату [18].

ність, про раціональність способу життя, про раціональність організації системи суспільних відносин, про раціональність управлінських чи інших рішень, про раціональність системи права тощо [19, с. 66].

Раціональність (від лат. *ratio* – «розум») у філософії трактується здебільшого як розумність, свідомість, протилежність ірраціональності. У більш вузькому значенні – характеристика знання з погляду його відповідності деяким принципам мислення. Використання цього терміна часто пов'язане з увагою до відмінностей у таких принципах, тому прийнято говорити про різні типи раціональності [20, с. 478]. Варто зазначити, що є різні моделі філософського розгляду раціональності. Так, М. Вебер розрізняє формальну і субстантивну раціональність. Перша полягає в здатності здійснювати калькуляцію і розрахунок в межах ухвалення економічного рішення. Субстантивна раціональність належить до більш узагальненої системи цінностей і стандартів, які інтегровані у світогляд [21, с. 124]. В інших моделях раціональності як її основа розглядалися узгодженість, емпірична адекватність, здатність до зростання змістовного знання. На сучасному етапі розвитку соціальних наук відбувається поступовий перегляд субстантивного розуміння раціональності як погляду постмодерністської критики цього концепту, так і з погляду розвитку концепцій, які б враховували множинну онтологію раціональності. Саме ці концепції й закладають плюралістичне розуміння раціональності [22, с. 75].

Що стосується раціональності як певної якості права, то варто зазначити, що загалом право визнається певним раціональним явищем, проте «<...> щоб довести раціональність права, необхідно показати, що право загалом відповідає розуму (тобто право уособлює розум), а це, у свою чергу, передбачає, що право створюється і функціонує свідомо, відповідно до законів розуму» [23, с. 38].

На думку І. Невважая, раціональність права двоаспектна. Зовнішня раціональність права означає, що система правових норм може бути раціонально застосовна в практичних діях людей, що існує можливість раціонального розуміння права, є об'єктивні і суб'єктивні підстави права. Інакше кажучи, зовнішня раціональність права має прагматичний, гносеологічний і онтологічний аспекти. У внутрішній раціональності права можна виділити логічний аспект. Дослідник підкреслює, що вимога раціональності спрямована проти того, щоб сама система права допускала свавілля й ірраціональні дії, засновані на праві. Раціональність права є критерієм, що дозволяє сформулювати такі системи права, які були б у такому разі самодостатніми і забезпечували б функціонування суспільства на засадах законності та правопорядку [19, с. 68].

Отже, можна цілком логічно припустити, що раціональність, у широкому значенні цього слова, є окремою характеристикою правової норми, яка, на відміну від ефективності, має інші критерії оцінювання. У вузькому розумінні раціональність може розглядатись і як окремий критерій ефективності норми права (раціональне співвідношення мети та результатів правового регулювання тощо).

Оптимальний (від лат. *optimus* – «найкращий») – це той, який найбільше відповідає певним умовам, вимогам; найкращий із можливих [4, с. 851]. На думку В. Баранова, оптимальність – найраціональніший з усіх можливих способів досягнення намічених нормою права цілей. Оптимальність є найкращою кількісною й якісною характеристикою придатності норми права до досягнення запланованих цілей. Оптимальність, як слушно зауважує В. Баранов, дає не просто високий, а найвищий коефіцієнт корисної дії [13, с. 287].

У зв'язку із цим заслуговують на увагу міркування про те, що оптимум у даному разі – це межа кількісних змін за незмінної якості або, інакше кажучи, – точка, де межі спрощення та мінімізації збігаються, де досягається максимум можливого за реального стану речей [24, с. 161–173]. Тому алогічними і неправильними по суті є оцінки юридичної норми типу «менш оптимальна», «більш оптимальна», «найбільш оптимальна», «недостатньо оптимальна». Також некоректна спроба співвідносити ці поняття за обсягом, розглядати оптимальність як більш вузьке поняття, ніж ефективність. Оптимальність правової норми не може бути ні більш широкою, ні більш вузькою, ніж ефективність: це сама ефективність, конкретний вид ефективності. Оптимальність правової норми означає, що намічені нею цілі досягнуто повною мірою, у найкоротші терміни, за мінімальних соціальних витрат. Такий підхід узгоджується з розумінням і застосуванням поняття «оптимальність» у кібернетиці та теорії управління, дані яких юридична наука ігнорувати не може [13, с. 287–288]. Варто зауважити, що, на наше переконання, оптимальність є окремим критерієм ефективності норми адміністративного права.

Досить часто ефективність правової норми ототожнюється з її дієвістю [25]. На нашу думку, такий підхід не досить обґрунтований, оскільки ефективність норми права набагато ширша

за змістом категорія, ніж поняття її дієвості. Дієвість правової норми зовсім не означає її ефективності, тому що результат її застосування (дії) може і не мати вираженого позитивного ефекту. Це впливає і із загального тлумачення слова «дієвість», а саме – властивість за значенням «дійовий», «дієвий», який, у свою чергу, означає «здатний активно діяти»; «здатний впливати на що-небудь» [4, с. 304]. Дієва норма права – це норма, яка має відносно високий ступінь застосування, водночас ефективність якої не залежить від частоти її застосування суб'єктами права, а визначається за допомогою відповідних критеріїв.

У підсумку зазначимо, що такі суміжні категорії («істинність», «раціональність», «оптимальність», «дієвість» та ін.) співвідносяться з ефективністю зазвичай як самостійні характеристики норми або як окремі критерії ефективності. Виявлено, що істинність і ефективність норми адміністративного права є окремими властивостями правової норми. Водночас ефективність є другорядною властивістю щодо істинності, оскільки саме остання лежить в основі ефективності правової норми, а не навпаки. У свою чергу, дієва норма права – це норма, яка має відносно високий ступінь застосування, ефективність якої не залежить від частоти її застосування суб'єктами права, а визначається за допомогою відповідних критеріїв.

Підкреслено, що оптимальність є окремим критерієм ефективності норми адміністративного права, а раціональність, у широкому значенні цього слова, є окремою характеристикою правової норми, яка, на відміну від ефективності, відповідає іншим критеріям. У вузькому розумінні раціональність може розглядатись і як окремий критерій ефективності норми права (раціональне співвідношення мети та результатів правового регулювання тощо).

#### Список використаних джерел:

1. Мальцев В. Право как нормативно-деятельностная система. Правоведение. 2003. № 2. С. 14–27.
2. Оніщенко Н. Право як об'єкт і чинник реформаторських змін в сучасному суспільстві. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2016. № 2. С. 18
3. Пунченко С. Социальная эффективность права в современной России (теоретический аспект): дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.14. Краснодар, 2016. 169 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голова ред. В. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.
5. Нестеренко В., Токар І. Економіка виробництва: конспект лекцій. Харків: ХНАДУ, 2012. 58 с.
6. Слезингер Г. Труд в условиях рыночной экономики. М.: Инфра-М., 1996. 336 с.
7. Технічна енциклопедія Tech Trend. Ефективність – техніка. URL: <http://techtrend.com.ua/index.php?newsid=26008732>.
8. Мала гірнича енциклопедія: у 3 т. / за ред. В. Білецького, 2004–2013. Том 1. Донецьк: Донбас, 2004. 640 с.
9. Економіка підприємства: навчальний посібник / за ред. Л. Гаєвської. Ірпінь, 2001. 145 с.
10. Інформаційно-статистичний довідник про допоміжні репродуктивні технології в Україні. Київ: ДЗ «Центр медичної статистики Міністерства охорони здоров'я України», 2018. 28 с.
11. Як визначається ефективність вакцини. URL: <http://moz.gov.ua/article/immunization/yak-vyznachaetsja-efektyvnist-vakciny>.
12. Джавадов Х. Отдельные аспекты имплементации понятия «эффективность» в понятийно-категориальный аппарат гражданского процесса. Часопис Київського університету права. 2014. № 4. С. 133–137.
13. Баранов В. Истинность норм советского права. Проблемы теории и практики. Саратов, 1989. 400 с.
14. Андрищенко М. Понятие эффективности и его философский смысл. Ученые записки кафедр общественных наук вузов г. Ленинграда. Серия «Философия». Л., 1971. Вып. 12: Философские и социологические исследования. С. 42–53.
15. Философия: энциклопедический словарь / под ред. А. Ивина. М.: Гардарики, 2004. 1072 с.
16. Кондаков Н. Логический словарь. 2-е изд., испр. и доп. М.: Наука, 1975. 720 с.
17. Истина // Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Истина>.
18. Философия: словарь основных понятий и тесты по курсу «Философия»: учебное пособие / под редакцией З. Медведевой. Кемерово: КемТИПП, 2008. URL: <http://terme.ru/dictionary/1070/word/moral>.

19. Невважай И. Философия права: проблема рациональности права. Правоведение. 1995. № 3. С. 67–75.
20. Философский энциклопедический словарь / ред.-сост. Е. Губский и др. М.: Инфра-М, 1997. 574 с.
21. Кравченко А. Социология Макса Вебера: труд и экономика. М., 1997. 208 с.
22. Шелухін В. Раціональність у добу пізнього Модерну: до розвитку методологічної основи розуміння онтології множинності. Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Секція: «Соціологія». 2013. № 4. С. 75–79.
23. Дорская А., Честнов И. Эволюция системы права России: теоретический и историко-правовой подходы: монография. СПб.: Астерион, 2010. 306 с.
24. Позднева С. Диалектика и общенаучные понятия. Философско-методологический анализ категориального строя современной науки. Саратов, 1987. 232 с.
25. Бедь В. Юридична психологія: навч. посіб. 2 вид., доп. і переробл. К.: МАУП, 2003. 436 с.

УДК 342.9

СУКМАНОВА О.В.

#### ЗМІСТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

У статті сформовано зміст адміністративно-правової охорони права власності як сукупність адміністративно-правових норм, за допомогою яких публічною адміністрацією та іншими суб'єктами права здійснюється регулювання адміністративних правовідносин щодо захисту права власності, попередження й запобігання правопорушенням щодо права власності, а також відновлення порушених прав, свобод і законних інтересів осіб щодо права власності з використанням заходів примусу в межах закону.

**Ключові слова:** адміністративно-правова охорона, адміністративно-правові відносини, адміністративно-правові норми, право власності, правопорушення, суб'єкти права.

В статье сформировано содержание административно-правовой охраны права собственности как совокупность административно-правовых норм, с помощью которых публичной администрацией и другими субъектами права осуществляется регулирование административных правоотношений по защите права собственности, предупреждению и предотвращению правонарушений относительно права собственности, а также восстановлению нарушенных прав, свобод и законных интересов лиц относительно права собственности с использованием мер принуждения в рамках закона.

**Ключевые слова:** административно-правовая охрана, административно-правовые отношения, административно-правовые нормы, право собственности, правонарушения, субъекты права.

The article contains the contents of administrative and legal protection of property rights as a set of administrative and legal norms, with the help of which the public administration and other subjects of law regulate administrative legal relations concerning the protection of property rights, prevention and prevention of offenses concerning property